

19. sept. 2016

UKA2016/15

Naalakkersuisut siulittaasuata ammaanermi oqalugiaataa
(Naalakkersuisut Siulittaasuut)

Aallaqqaasiut:

Naalakkersuisut Siulittaasuut ukiaanerani oqalugiaatinnut qujanaq.

Aallaqqaasiullugu Inatsisartuni ilaasortatoqqat, ilaasortanngorlaat partiillu tamaasa, matumunnga ukiaanerani ataatsimiinnissamut pingaarutilimmut tikilluaqqorusuppakka, kiisalu Siumut Inatsisartuni ilaasortaaitai sinnerlugit oqaaseqartartut aallarniinera iluatsillugu Lars-Emil Johansen Inatsisartut siulittaasuut qinigaanerani pilluaqqorusullugu.

Minnerunngitsumillu Naalakkersuisut siulittaasuut, ukiorpassuarni nunatsinnut erniulluernerit, kiisalu naalakkersuisut siulittaasuut kiffartuussinerni, guultiusumik nersornaasigaanerni uummammik pisumik pilluarit. Inuit nunatsinni ikittuinnaat nalugunangilaat naalakkersuisut siulittaasuuneq qanoq sakkortutigisinnaagunartigisoq, qanorlu angujuminaatsigisoq.

Naalakkersuisooqatigiinni pingaartitat naleqartitallu qulequtanngorlugit imatut oqaasinngortippavut; ataatsimoorneq, toqqissisimaneq, ineriartornerlu. Taakkualu tunaartaralugit Naalakkersuisut sulinerat Siumumiit nuannaarutigigatsigu oqaatigissuarput.

Siullermik una meeraanitta nalaani misigisaq oqaluttuarilaarusuppara.

Tassaana 1970-ikkut naalernerisa nalaaniugunarpoq, aanaakkukka Ilulissani fjernsynitaaramik, imaassimagunarpoq aqqusineqatigiinni siullersaallutik.

Taava aanaakkuma eqqaamiuisa ilaat, panittik taamani immaqa arfineq marluk missaani ukiulik ilagalugu pulaarsimapput, fjernsyneriartorlutik, taamanikkut koorbut indianerillu assut pissangarnartuliat isiginnaarneqakkajupput. Tassa isiginnaarsimavaat fjernsynimi koorbut indianerillu sorsuuttut, fjernsynini illut ikuallalersimapput, immaqa indianerit pisissii innermik ikumasulinniik eqqungaallutik. Taava pulaartut paniat qialersimavoq, assut ernumalluni, ataataminut oqarsimavoq “Ataata angerlarta, immaqa illunnguarput ikuallappoq”.

Ilaa taamani fjernsyn nutaajugami, nalunarluni pissutsit pisuusaartinneqartut fjernsyniinnarmi, Ilulissani illut susinnaanngikkai.

Tamassuma takutippaa pissutsit nutaat nalunartoqartut, ernumanermik pilersitsisartut, kisianni amerlasuutigut ernumaatit amerlanerpaartaat piviusunngorneq ajorput.

Kalaallit Nunaanni ukiuni makkunani aamma pissutsit nutaat nalaattaqattaarpagut, sulilu ukiuni aggersuni pissutsit nutaat nalaattussaallutigit.

Ernumanartoqarnera tupinnangilaq, aallaallumi nuannertarani, toqqissisimannginnermik pilersittisinnaalluni.

Ullutsinni inuuniarnermi nalunngilarput aningaasat annertuumik apeqquataasut, ineqarniarnermi akiligassat, nerisassat akilernissaat, innaallagissiaq, kiassarneq allarpasuillu aningaasanik akeqarput.

Aningaasaqarneq:

Taamaasillunga nunatta aningaasarnera oqaarseqarfigilaassuara.

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera ukioq manna qiviaraanni qujanartumik siumut ingerlavoq, allaat aningaasaqarnerput 5% missaanik siuariaateqarluni.

Siumumiit nuannaarutigivarput ukiuni Kalaallit Nunaata Namminersorluni oqartussaanerata eqqunneqarnerata kingorna ukiut siulliit arlallit aningaasaqarnerput kinguariartorsimasoq, maannakkut siumut allaqqimmat.

Suliniutit Naalackersuisut ingerlataat, ilaatigut Naalackersuisut siulittaasuata taakkartoriigai annertuumik peqqutaaqataapput. Siumumiit tamanna nersualaarusupparput.

Suliniuteqartoqanngippammi pissutsit ajornerujussuusimasinnaagaluaramik.

Taamaattoq piffissaq ungasinnerusoq isigalugu suli unaminartuusoq nalunngilarput.

Siunissami aningaasaqarniarnitta pitsaanerulernissaanik immitsinnullu napatissinnaalernissatsinnik neriuutigisagut piviusunngortissagutsigit pisuussutitta uumaatsut atorluarnissaasa ineriartortinnissaat pinngitsoorani pisariaqarpoq. Aaqqissuusseqqinnerit aallartisarneqarput, kisianni aamma nalunngilarput tamanna naammanngittoq. Aaqqissuusseqqinnerit saniatigut nunatta aningaasaqarnera siuariartulertariaqarpoq. Tamannami pinngippat aningaasartuutit amerliartortut qanoq akissaqartissavagut?

Ilanngullugu Siumumiit nuannaarutigaarput kommuunit aaqqissuussaanerat piffissami kingullermi aggersumilu pimoorullugu iliuuseqarnissamik siunertaqarluni alloriarfigineqarniarnat. Innuttaasut sumiiffinni annertunermik oqartussaaqataarusunnerat tusaavarput. Taamaammat piffissami aggersumi Siumumiit suleqataanissarput qilanaarivarput.

Aalisarneq:

Nunatta aningaasaqarneranut inuussutissarsiornikkullu pingaarnepaaq tassaasoq aalisarneq ukiuni makkunani aattaat taama allannguallakkaangat nunatsinnut inuinnullu sunniuteqartarpoq.

Siumumiit nuannaarutigaarput ukiuni makkunani nunatta aningaasaqarnikkut pisariaqartittiffiata nalaani aalisarneq ingerlallualermat. Aalisartut tassuuna qujassutissaqarfigaagut, ilaatigut silap atungassarititai imaannaanngissinnaagaluartut, qasuttuillutik sulimmata.

Siumumiit nuannaarutigalugu oqaatigissuarput nungusaataanngitsumik piniarnissaq qulakkeerniarlugu pisassat aalajangersornerat ilisimatuussutsikkut innersuusutininik aammalu "atuisut ilisimasaasa" sunneeqataallutillu ataqqineqarnissaat, suli annertunermik aqqutissiuunneqartariaqarmik, pingaartumik ukiuni makkunani silaannaap pissusaata sukkasuumik allanngoriartornerni. Taakkuami ulluinnarni pisuussutsit suliarisarnerat ilisimasaminni aallaavigimmatigit– tassalu aalisartut piniartullu. Taakkua tassaapput ullut tamaasa maluginiagartartut, sumiiffinnilu pisuussutininik suli allanit ilisimaneqanngitsunik ilisimasaqarlutik.

Siumumiit tamanna pingaartilluinnarlugu oqaatigissuarput.

Suliffissuaqarnikkut pisariaqartinneqartumut ingerlaavartumik naleqqussaasarnisaq pisariaqarpoq, minnerunngitsumik aalisakkat sapinngisamik inereerlugit suliaralugit avammut tunisalernissaat anguniarneqartillugu, taamaammat Naalackersuisut sakkortuumik piumasaraat suliffissuaqarnermik ingerlatsisut tamarmik anguniassagaat aalisakkanit tunisassiat sapinngisamik tamarmik inerii-

gaanerullutik avammut tunisassiarineqartarnissaat, taamaa-liornikkut akit pitsaanerusut angune-qassammata aammalu annertunerpaamik nunatsinni suliffissaqartitsisinnaallutik. Aalisarnej suliffissuaqarnerlu Nuntasinnut aningaasarsiornikkut iluaqutaareersoq sulii iluaqutaanerulersinneqartariaqarpoq.

Tunisassiornikkut ineriartornerup killiffii soorunami ingerlaavartumik nalilersorneqartari-aqarput, tamatuma inuiaqatigiinnut siammasissumi najugalinnut iluaqutaanissaa tunisassiornerullu sapinngisamik imminut akilersinnaanissaa sanillersuullugit.

Aatsitassat:

Inuussutissarsiuutit nutaat pisariaqartilluinnarigut Siumumiit ilisimavarput, taamaammat nuannaarutigaarput aatsitassarsiorfiit nutaat aallartisarmata, uani pineqarput Qeqertarsuatsiaat kujataani rubinisorfissaq, naak piffissami kingullermi ajornartuutsiaraluartoq, aammalu Kangerlussuup eqqaani aatsitassarsiorniat akuersissummik tunineqartut kiisalu tunup avannaarsuani zinkisiorniat qinnuteqarmata.

Ukiuni makkunani aatsitassat akii appariangaallussimapput, tamanna unamminaraluartoq, taamaattoq aallartittoqarnera qinnuteqaatillu takkussuunneri nunatsinnut inuinnullu iluaqutaanissaat kissaattiginarput neriuuteqarfiullutillu.

Attaveqaqatigiinneq:

Inuussutissarsiuutit ilaartotariaqartut ukiorpaalunngortuni takusinnaanikuuaarput. Aalisarnerup aatsitassarsiornerullu saniatigut takornariaqarneq periarfissaalluartoq piviusorsiorlorlu ilisimavarput, kisiannili ajoraluartumik malunnaatilimmik ineriartorfiusimangilaq, allaat kinguariartorfiusimalluni. Ukioq manna qujanartumik siumut aallaqqippoq.

Taamaattoq ataavartumik ukiuni tulliuuttuni amerlasuuni siuriartorfiumngippat, aningaasatigut periarfissat nutaat Kalaallit Nunaani sulii ernumanarnerulertussaapput.

Tamassuma ilaatigut takutippaa nunatsinni aaqqissussaaneq nutartertariaqartoq. Nalunngilarput angallanneq qanoq akisutigisoq, tamanna aaqqissuusseqqinnikkut allanngorsinnaasoq Naalakkersuisut oqariartuutigivaat. Tamanna Siumumiit isumaqatigaarput, aammalu nuannaarutigalugu timmisartoqarfeqarneq nutarteriffiussasoq siunniunneqarmat.

Taamaattoq Siumumiit Naalakkersuisunut kaammattuugissuarput sukkanerusumik sulineq ingerlanneqartariaqartoq.

2015-mi ukiaanerani Inatsisartut ataatsimiimmata Inatsisartut tamarluinnangajammik akuerisaannik mittarfiliornissat siunniuffigineqartut aaliangiunneqarput.

Ilaatigut aningaasaqarnitta siunissaq ungasinnerusoq isigalugu tikkuuppaa suna tamaat Kalaallit Nunaata akilersinnaangikkaa, taamaammat nuannaarutigaarput Naalakkersuisut siulittaasuata oqaatigimmagu avaatiinit aningaasaliisartut suleqatiginissaa pingaartinneqarmat. Tassunga atatillugu kaammattuutigissavarput pilertornerusumik avaataaniit suleqataarusullutik saaffiginnittartut oqaloqatigisarnissaat suletatigiinnissaq nunatsinnut, inuinnullu iluaqutaasumik.

Ullumikkummi angallannikkut aaqqissuussaanitta takornariaqarneq malunnaatilimmik siuarsarsinnaasimassappagu, immaqa qangali tamanna pereersimassanngikkaluarnerluni?

Sanaartorneq:

Inuiaqatigiinni ukiorpassuannortuni sanaartorneq ineqarnerlu oqaluuserineqartarpoq. Suliassat imaannaanngeqisut nalunngilarput, inissiat ilarpassui ulluttinnut tulluukkunnaarnikuullutik, aallaat aserfallassimaqalutik, ippassaaninnguaq ilisimariigarput saqqummeqqippoq, tassalu aserfallattaaliinikkut ineqarnikkullu 12 milliard koruunit missaata naliganut kinguaattooqasugut. Nuannaarutigaarput annertuumik ukiuni tulluuttuni aserfallattaaliinissaq siunniunneqarmat, taamaattoq aamma erserpoq inissianik nutaanik sanaartorneq tassani annikillisinneqartarpoq. Siumumiit kaammattuutigissuarput Naalakkersuisut avataaniit aningaasaliisartut suleqaataasinnaanerat periarfissaasoq, ujartuiffeqqullugu, aningaasarpassuimmi pineqartut ukiuni qaninnerni nunatta kisimi kivissinnaanngikkaa takuneqarsinnaammat.

Suliffissaaleqinermik akiuiniarneq:

Piffissaq kingulleq annertoq suliffissaaleqineq annikilliarporpoq, tamanna immi iluarisimaanarpoq. Siumumiit nuannaarutigaarput pilersaarusiukkamik suliffissaaleqineq akiorniarlugu qanoq iliuuseqarfigineqarmat.

Taamaatto suli suliassaartoq nalunngilarput. Ullumikkut inuiaqatigiinni pisariaqartilluinnarparput inuussutissarsiutitigut pisariaqartinneqartunut immikkut ilinniartitsisarnissarput pikkorissaasarnissarpullu, ullumikkummi suliffissaaleqisutut inissisimasut pingasoraterutaat tassaapput 18-iniit 29-t tungaannut ukiullit. Taamannak inissimaneq imaannaanngitsoq, qanoq iliuuseqarfiginissaa, sinaakkusernissaalu, ujartortuartariaqarpoq. Inuit namminneerlutik imminnut napatilernissaanut aqutissiuisussamik. Tassani avaqqunneqarsinnaanngissorparput kommuunit annertuumik kivitseqataanissaat.

Ilinniartitaaneq:

Taamallu ammaanermi oqalugiarneq naapertorlugu ilinniartitaaneq tamatta isumaqatigiilluta inuiaqatigiinnut pingaaruteqarnerpaatut isigisarput tikipparput. Una erseqqissaasutigitigu: Ilinniakkaminnik naammassinnittartut amerliartornerat Siumup nuannaarutigalugu maluginiarpaa. Aammaarluni ukioq manna nutaarsiassa qanittumi saqqummersoq, naak annikikkaluq siuarlaat, taamaattoq suli siuariartorneq ajoriinnagassaannngilaq. Kinguariartortuuppammi ilinniarsimallutik naammassisartut, qanoq issagaluarpugut?

Ilanngullugu oqariartuutigiserupparput inuiaqatigiit akornanni ilinniarneq pillugu naleqartitaqarneq pingaartitaqarnerlu qanoq ittuunera ujartorattigu. Sooruna inuusuttutagut meeqqat atuarfiat naamassigunikka, ilinniagaqarnissaat piumasagaatigisaripput? Sooruna ilinniartariaqartugut? Nammineq iluanaarusuinnarluta ataasiakkaarluta? Suut naleqartitat pingaartitallu toqqammavusarpat ilinniaqqusinermit?

Siumumiit imaattumik oqaasertalerniarparput:

Ilinniarneq suliffeqarlernissamut pissuteqaannanngilaq, kisiannili Kalaallit Nunaat, illoqarfillu najugaqarfigisaq piginnaanngorsartoq. Ima eqqarsarneru oqariartuuteqarnerlu, inuusuttut piginnaanngorsarnerannut aningaasaliineq, piffissamik atuineq, nukinnillu atuineq, tamattinnut iluaqutaavoq, imaanngitsoq suliffeqarfiup ataatsip piffissaq sivikittoq isigalugu aningaasannanniartoq ilinniarsimasunik sulisoqarnikkut, kisiannili siunissamut inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit aningaasaliineq. Ilinniarsimasut nunaqavissut amerlatsinnerisigut, tikisittariaqqat nunat allaniit ilinniarsimasut ikilinnerisigut, aningaasat amerlanerit, ilisimasallu Kalaallit Nunaanniittut amerlatsinnerisigut, tamatta iluaqutigaarput.

Tamatta naattoorsuutaavugut uunga suleqataaniissamut, nukinnik atuinissamut, piffissamillu tunniussinissamut, kisianni ulluinnarni susassaqtut, suliffeqarfiit sulisullu, tassaapput ilisimasaqarluartutut, piginnaasat aaliangersimasut ilinniartariakkallu pillugit, malunnaatilimmik tusaaneqartut nersorneqartullu. Inuusuttunut pingaarnersaasoq inuusuttoqatitik ilaginissaat, suliffeqarfimmit tamarmiusumiit inuusuttut ilinniarnerat tapersersorneqartoq ikorfartorneqartorlu, piffissamik atuiffiusoq, minnerunngitsumillu illoqarfik inooqataaffigisamiit tamarmiusumit tapersersorneqartut kaammattorneqartullu.

Tamatta paasisimassuarput inuusuttut ilinniarnerat Kalaallit Nunaannut atungarissaarnerulermik malitteqassasoq.

Ilinniarneq pillugu naleqartitaqarneq pingaartitaqarnerlu.

Inuusuttut ilinniarsimasut tamattinnut siunissami atungarissaarnerulertittissapput.

Ikorsiissutinik piinnaratik, akileraartut, Kalaallit Nunaanni ilisimasani annertusaasut, allamiik sulisussani tikisittariaqakkanik annikillisaasut, ikorsiissutinillu pisariaqartittivissortunut nukissaqarnerussaagut inuiaqatigiittut.

Ilaqutariinneq:

Ilaqutariinneq meeqqap inuuneranut pingaaruteqarluinnartoq, meeqqallu inuunerata sinneranut tunngaviliisartoq oqaatigineqartarpoq. Nalunngilarput ukiut pingasut siulliit tunngaviliisuusoq, inuup inersimasunngoreerluni kinaassusissaanut, naak ukiut pingasut siulliit immaqa amerlanerpaajusugut eqqaamaneq ajoraluaripput, kisianni taakkuupput inuunitinni illerngit siulliit inersimasuunermi kinaassusissamik tunngaviliisuusut.

Nunatsinni nalunngilarput ilaqutariippassuit ilungersorlutik inuusut. Taamaammat Siumumiit nuannaarutigaarput Naalakkersusiut ilaqutariinnermut aammalu inunnut isummaginninnermut tunngasuni suliniutit arlaqartut aallartissimammattigit. Minnerunngitsumik nunatsinni ajornartorsiuterpasuit sorlapalaavat, ajortup allartiffipalaava, tassalu kinguaassiutigut atonerluinerpassuit, akiorniarnerat. Misissuinerimmi assigiinngitsut takutippaat tamanna ajornartorsiut nunattinni annertuallaarujussuortoq. Inuiaqatigiinni inersimasut pisussaaffeqarpugut meeqqat illersussallugit, tamanna akisussaaffik eqqaamajuartariaqarput, kiammi allap meeqqat illersussammagit? Inersimasut killissaminnik qaangeerujussuortut, inersimasooqataasuniik killilinngippata, kiap allap meeqqat illersussammattigit?

Siumumiit kaammattuutigissuarput suliniutit kinguaassiutigut atonerluinermut akiuiniarnermut sakkortusisassasut. Ajortup sorlapalaava taanna nungutivittariaqarpoq.

Imaannaangilaq aqutissaq, nalunngilarput una pineqartoq inuiaqatigiinni paquminartuusoq, kisianni paqumigiinnaralaruttigu, taava qanoq akiussuarput?

Kommuunit akornanni nalunaartoqaraangat, akorsisussat, suliaqartussat taama amingaataatigitillugit, Siumumiit iluaraarput Naalakkersuisut inunnik isummaginninnermut inatsimmik aqqissusseqinnerat.

Taamatut oqaaseqarlunga naggasiinissara tikippara:

Siumumiit una oqaatigerusupparput. Siumut pinngoqqaarmalli tunaartaq, pingaartitarlu:

(Issuaaneq):

Inuiaqatigiit nunamik tunniussinnaasai akisussaassuseqartumik atorluarlugit avataaniillu pisariaqartititik iluaqutigalugit imminnut napatissinnaalerlutillu aqussinnaalersimasut.”
(Issuaneq naavoq.)

Imminut napatinneq, inuunerlu pilluarfiusoq toqqissimaffiusorlu oqarsinnaavunga tamatta kissaatigaarput. Kinami pilluaalluni inoorusummat?

Meerartaaraagatta, meeqqagut toqqissisimallutik peroriartornissaat, asaneqarlutik peroriartornissaat, qularnaga oqarsinnaavunga, kissaatigisarparput tamatta.

Kisiannili inuuneq pilluarnartoq nunatsinni sunaava? Inuuneq nuannersoq, inuuneq atorluaasoq? Inuuneq inuiaqatigiinnut inoqammullu pitsaamik tunniussisoq? Nunatsinnut kivitseqataasoq sunaava?

Pilluarnartoq tassaanerluni, ipadinut akissaqarneq, internetti akikitsoq sukkaasoq, imaluunniit asimi illuaraateqarneq, sunngiffimmi alianaarsaarfiusinnaasoq, qanigisat ilagalugit asimiiffiusoq?

Nunanummi allanut takornariarsinnaaneq, pilluarnartuua taanna? Kiattuni sissami eqqasuuteqarani seqinnisaarsinnaaneq, immaani nalullattaq?

Inuunermimi perusutat pinissaat anguniarlugu kiffaanngissuseqarluni sulineq, tassa pilluarnartoq? Immaqaluunniit angerlasimaffik toqqissisimanartoq, asanninnermik imaqartoq, perlilerneq piunngitsoq, kinguaassiutitigut atorlerungaasimanani peroartorfiusoq? Aalakoofiuunani, ikiaroorfiunani peroriartorfiusoq? Immaqa tassa inuuneq pilluarnartoq, meeraanermi eqqaamasat nuannersuunerat?

Qanoq ililluni anguneqartarpa inuuneq pilluarnartoq? Inuit ilaannut asimi illuaraateqarneq pilluarnermik tunniussisarpoq, ilaannut immaqa nunarsuatsinni angalasinnaaneq, naapitat inuit kulturit allat, ilaannut kissaataalluni angajoqqaat imerajutsuunngitsut, qanigisat kinguaassiutitigut atornerluisuunngitsut?

Pilluarneq, imaangittoq pilluakataarneq, kisianni toqqissisimanartoq inuuneq, tarneq eqqissisimasoq, uippallinngittoq (stressinngittoq), qanoq anguneqarsinnaagami? Meeraanermi atukkat, annertunerpaamik inuunerup sinneranut tarnikkut atukkat tunngavilertarpaai? Ilisimatusarneq taama oqarpoq, meeqqat ukiuanni inuuneq toqqisimanartoq aallaqqaasiutissallugu Siumumiit tulluartipparput.

Inuk tarnikkut toqqissisimasoq, ilinniagaqalernissamut, sulinissamut piareersimanerpaasartooq ilisimavarput. Taamaasilluni angajoqqaajusugut akisussaaffik annertunerpaaq assattinni tigummivarput. Kalaallit Nunaanni meeqqat toqqissisimallutik peroriartortut, tassaapput sukarsuit nunatta siunissaanut tunngaviliisut, qaarsuttut nukittutigalutik sassartartut, inuunerup tunniussasaanut nuannersunut, nuanniittunut, artornartunullu qaangiinissamut nukissaqarnerpaat.

Kalaallit Nunaanni meeqqat tamarmiullutik toqqissisimallutik peroriartunngillat, ilarpassuaqarpugut nuanniittumik atugaqarlutik peroriartortut.

Taakku nalunngilarput imaasiallaannaq ilinniartunngortanngitsut, sulisartunngortanngitsut. Tarnikkut ikiorneqarnissaat pisariaqarsinaasartooq.

Tamatta, apeqqutaanngilaq kommuuniugutta, atuarfeqarfiugutta, innuttaasut ataasiakkaajugutta, peqatigiiffiugutta allaqqinnaarluunniit, pisussaaffeqarpugut meerartagut toqqissisimallutik peroriartornissaat anguniassallugu.

Inatsisartut ukiaanerani aallarnerlugu Naalakkersuisut siulittaasuata oqalugiaataa imartooq qujassuteqarfigaarput, neriullutalu suleqatigiilluarnissaq anersaaralugu
Maannakkut nunarput sinaakkusersorlugu aallartipparput takornariaqarnermut aatsitassarsiornermullu allannguutissat, tassani qularnanngilaq najummatsernartoqassasut. Kisianni qularnanngitsoq aajuna pissutsinik taakkununga naleqqussassaqaarpugut.

Taamatut oqaaseqarluta Naalakkersuisut siulittaasuata ammaanermini oqalugiaataa Siumumi tusaatissatut tiguarput.

Jens-Erik Kirkegaard
Siumut